

Coolia 24(4), oktober 1981.

RUSSULA LIVESCENS, EEN IN ONS LAND NOG WEINIG BEKENDE SOORT.

M. VAN VUURE, *Prins W. Alexanderlaan 7, 7242 GH Lochem*

SUMMARY

Russula livescens (Batsch) Quél. ss. *Bresadola*, a little known species in the Netherlands, is described in detail.

Dat bovengenoemde soort niet zo bekend is, is geen wonder, daar er nogal wat verwante soorten zijn, die op *R. livescens* (Batsch) Quél. ss. *Bresadola* lijken en bovendien heeft deze soort een hele tijd als *R. pectinatoides* in de literatuur rondgewaard, wat een duidelijk beeld niet ten goede komt, te meer, daar er ook nog een "echte" *R. pectinatoides* Peck bestaat.

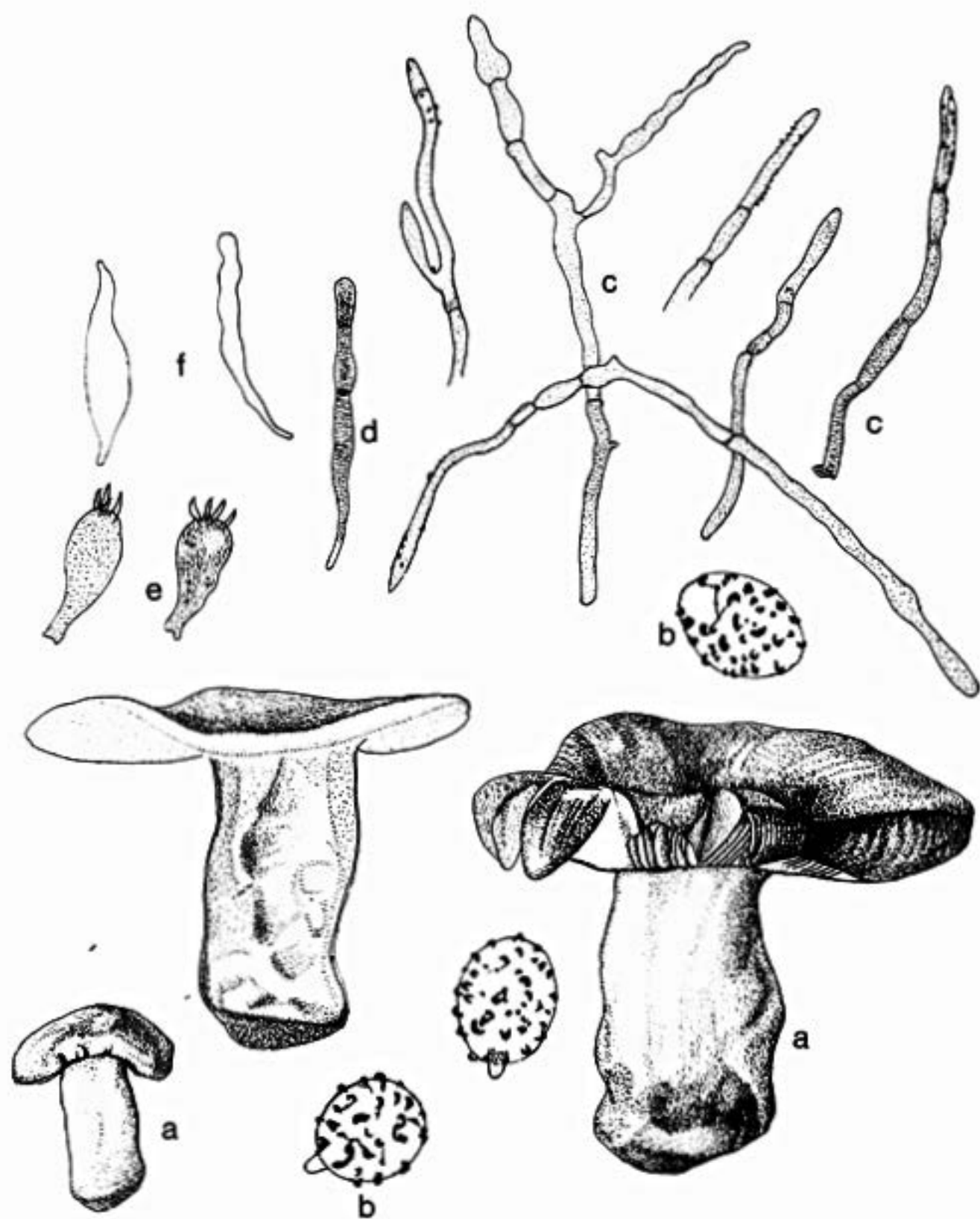
Het is al heel wat jaren geleden, dat m'n onvolprezen leermeester, ons erelid de Heer Huysman, mij een exemplaar van *R. livescens* in de handen stopte, dat, wat ik toen nog niet wist, wat afweek van het type, waardoor ik heel lang een nogal eenzijdig beeld van deze soort had.

Verleden jaar en ook dit jaar weer had ik het geluk deze soort van nabij te kunnen bestuderen. Er stond nl. een groot aantal exemplaren in mijn woonplaats in een smal gazon, onder oude eiken, langs een asfaltweg. Ze groeiden daar bijeen op een totale oppervlakte van niet meer dan 150 m², streng gescheiden van een "perceel", een paar honderd meter verder, waar wat later vooral *R. amoenolens* Romagn. zich vestigde.

Een paar eigenschappen zijn typerend voor deze soort: de aan de basis geelgekleurde steel, die behalve cilindrisch ook nogal eens kort en dik en wat opgeblazen kan zijn; het reageren van de voet van de steel op ammoniak -de kleur wordt van donkergeel prachtig koperrood-; de flauwe smaak en tenslotte de geur, die aanvankelijk op die van *R. delica* Fr. lijkt, maar later toch duidelijk in een vissig stankje overgaat.

Maar ik zal U onze *R. livescens* wat nauwkeuriger voorstellen.

Hoed: diameter 5-6 (7) cm, in het begin half-bolrond-konveks, later vlak en lang zo blijvend, 't midden wat ingedrukt, rand bij sommige exemplaren wat gelobd en soms wel anderhalve centimeter over de lamellen heen gevouwen. (zie rechterkant van fig. a). De randzone is knobbelig-gegroefd - meestal zijn het fijne

Russula livescens. a. habitus (ware grootte), b. sporen (2000 x), c. hoedhuidellemen, d. dermatocystiden, e. basidiën, f. cheilocystiden (500 x).

groeven, maar ze zijn over het gedeelte, dat over de lamellen heen geslagen is, nogal grof. De hoed wordt naar de rand toe dunvliezig. De hoedhuid heeft in het midden het karakter van *peau-de-Suède*, maar is verder glad, spekzwoerd-achtig met plekken, die geaderd zijn (alleen onder loep duidelijk te zien); slijmerig bij vocht, zéér kleverig bij droogte. Kleur in het midden omberbruin, verder olijfgroen, waar bij zeer vochtig weer nog een grijze tint doorheen speelt.

Lamellen: dicht opeen, smal, dun, rand "scherp", gevorkte lamellen hier en daar bij de hoedrand, maar zeer vele bij de steel; lamellen daar met een klein bochtje wat versmald om dan met een kleine tand op de steel af te lopen; grijs van kleur, bij "inkijk" tussen lamellen oranje-oker. Dikwijls vormen ze daar kleine "hokjes" op de manier, zoals dat bij *Lactarius acerrimus* Britz. te zien is: er zijn veel anastomosen.

Steel: cilindrisch, of slank en meet dan 3,5 x 1,25 - 2 cm, of wel kort en dik en is dan 3,5-4 x 2-2,75 cm. Hij is dan vaak wat "opgeblazen" en wat bobbelig, speciaal onderaan. Het valt op, dat de voet zéér stevig in de bodem verankerd is. De steel is aanvankelijk vrij stevig, sponzig, maar wordt spoedig hol en vertoont bij doorsnede vaak enige holten boven elkaar. Steeloppervlak bovenaan berijpt, naar onder toe veeleer wat ruig behaard; over het geheel grofgerimpeld. Kleur van de steelbasis citroengeel, verlopend van alle gradaties van rijpe en onrijpe citroen naar een bleek goudgeel. De voet van verse exemplaren verkleurt met ammoniak van donkergeel tot prachtig koperrood.

Vlees: Bij jonge exemplaren wit, maar heeft de neiging al gauw wat vuil grijs te worden en vertoont tegelijk hier en daar roestbruine vlekken. Geur eerst die van *Russula delica*, in de (doorgesneden) steel overigens die van *Pelargonium*; smaak wat notig. Bij wat oudere exemplaren heeft het gehele vruchtlichaam een vissig luchtje. Konstitutie van het vlees bros-brokkelig. Reactie op ijzersulfaat zwak: vlees wordt bleek oranje-oker, later overgaand in een vuil olijfgroen; reactie op guajac positief, hoewel niet snel, in hoedvlees is de reactie wat intensiever. Smaak flauw, bij langer doorkauwen onaangenaam, ongeveer die van *Russula foetens*.

Sporen: Kleur van de sporen en masse: lichtcrème, volgens de schaal van Romagnesi: 11 a-b. Ze zijn hoofdzakelijk langwerpige-ellipsvormig en meten dan 6,4-8,8 x 5,6-6,4 μm , enkelen zijn kogelrond met een diameter van meest 7,2 μm . De ornamentatie is opvallend variabel: men vergelijke slechts de afbeeldingen bij Romagnesi in zijn *Russula*-monografie op bl. 355 en die van Marchand in Champignons du nord et du midi (dl. 5) op bl. 295, fig. 427! De wratten zijn deels geïsoleerd, deels verbonden door fijne konnektieven, maar bij de meeste sporen zijn de wratten samengevoegd tot duidelijke kammen. Uitsteeksels in het algemeen afgerond, slechts enen enkele is spits. De vlek boven de "appendix" is weinig geprononceerd.

Epicutis: Ten eerste zijn er de geelgekleurde met kristallen bezette cellen, die je in water goed kunt zien. Ze zijn vooral te vinden in de "richels" van de hoedrand. Verder smalle, ongeveer 4 μm brede, al of niet vertakte hufen en tenslotte dermatocystiden, die zich weliswaar slecht door sulfovanilline laten kleuren, maar die toch vooral in kongorood als zodanig duidelijk in het oog springen.

Iconografie: Deze soort is mooi afgebeeld bij Bresadola, *Iconographia mycologica*, Milan (1927-1933), pl. 441. Alleen ontbreken de typen met de korte nogal opgeblazen steel, die Romagnesi in zijn beschrijving opgenomen heeft. Een juiste indruk van de soort krijgen we ook door de afbeelding bij Michael-Hennig, *Handbuch für Pilzfreunde*, Band V, onder de naam van *Russula pectinatoides*, de naam, die trouwens ook in de *Flore analytique des champignons supérieurs* van Kühner en Romagnesi (1953) voor deze soort gebruikt wordt.

MYCOLOGISCHE NOTITIES

Prepareernaald en elektrostatische lading

Er zijn prepareernaalden in de handel met een steel van kunststof. Hiermee krijgt men moeilijkheden bij het maken van preparaten van sommige van de kleinste myxomyceten. Door de één of andere oorzaak krijgt de stalen naald steeds een elektrostatische lading. Om dit te voorkomen dient men om het achtereinde van de stalen naald en om de steel een stukje metaaldraad te wikkelen, zodat de lading door de hand wordt afgevoerd.

Door deze elektrostatische lading is een kweek van *Echinostelium fragile* Nann.-Brem., waarvan de naam al aangeeft dat men er voorzichtig mee moet omgaan, vrijwel geheel verloren gegaan. Ze zijn zo klein dat men voor het maken van een preparaat een prepareer-mikroskoop met ongeveer dertigvoudige vergroting nodig heeft. De steel is 0,1 mm lang en aan de bovenzijde voorzien van een kraagje en een spoelvormige columella, waarom zich een bolletje sporen van 0,05 mm diameter bevindt. Dit bolletje kan dus gemakkelijk loslaten. Bij *Echinostelium minutum* De Bary, die een enige malen langere steel heeft en een sporangiumbolletje van 0,05 mm met een teer capillitium, heb ik gezien dat het capillitium werd uitgerekt, wanneer de prepareernaald in de buurt van het sporangium kwam, waardoor ik tot de konklusie kwam dat de naald elektrostatisch geladen was. Haalt men een exemplaar van het substraat, dan worden de sporen en de steel naar de naald togetrokken en het lukt niet meer om het stukje substraat op het voorwerpglaasje te plaatsen.